

UTOLSÓ NAP.

VÉGRE találtam valakit, aki megérti a szavaimat, aki lejegyzí őket, hogy mások is megismerjenek egy furcsa történetet, melyről eddig senki más nem tudott, mint én, a halott s egy másik valaki, aki csak néhány perccel élte túl az én halálomat. Most újra élek és életet viszek egy még testben élő ember kezébe, nézem a tollat, mely megpróbálja maradandóvá tenni az én történetemet. Néhány percre újra végigélem utolsó napomat, melyre úgy emlékezem, mintha csak az emberek tegnappjával szállt volna tova . . .

Tizennyolc éves voltam, mikor a harctérre kerültem, tizenkilenc esztendőskoromban végképp elhagytam az élők világát.

Az orosz fronton feküdtünk akkor, csaknem hat hete beásva egy ostobanevű lengyel falucska mellett. Nem sokkal azelőtt léptettek elő, hadapródtiszthelyettes voltam, egy rohamszakasz helyettes parancsnoka.

Aránylag nyugodt volt a helyzet, napok óta szünetelt a harc, karácsony közeledett s a fehér hósuba alatt csendesen szuszogott a megtépázott föld. Lassan hozzátöröttünk a haretéri élethez, leveleket írogattunk, melyek soha sem érkeztek el oda, ahova szántuk őket és álmodtak szövögettünk, melyek soha sem váltak valóra.

A szakaszparancsnok zászlós volt, gyerek az is, mint én, hosszúhajú, sápadt gyerek, biztosan sokat gondolt az otthonára, talán szeretett volna élni még, talán szeretett volna az édesanyjához simulni és megcsókolni őt puha, gyerekes szájjal.

Apró szobácskája volt a fedezék mögött, azt teleaggatta képekkel, levelezőlapokkal, amiket itt-ott összeszedett. Sokszor ült egyedül a durva padon, ilyenkor komoly volt és szemét maga elé meregette. Az otthonára gondolt ilyenkor.

Akárcsak én . . .

Sokszor meglátogattam, beszélgettünk, cigarettáztunk, összekötött vele a sok közös gond, szenvedés és elválasztott tőle a közös szerelem.

Marodszyk Mária-t szerettük mind a ketten.

Szókehajú, butácska lengyel lány volt Marodszyk Mária, olyan, amelyet százával találhat az ember Lengyelországban. Mégis nagyon szerettük, ahogy csak tizenkilenc éves szívvvel lehet szeretni.

Varsóban ismerkedtünk meg vele és már akkor is bizonyos volt, hogy soha sem fogjuk viszontlátni. De azért gyűlöltük egymást miatta, mert tizenkilencévesek voltunk mind a ketten és ő volt az első nő, aki

ránknevetett sápadt ajkaival, aki átkarolt bágyadtbőrű karjaival. Egy éjszakát töltött el vele mindegyikünk és ez az éjszaka fáj olyan nagyon, mert nem tudtuk, nem tudhattuk, hogy melyikünké lett szerelemből és melyikünké a néhány rubelért, a vacsoráért. Mert tehetetlen öreg anyja volt szegénynek és kellett a pénz nagyon. Szerencsétlen kis háborús virág volt Marodszy Mária, régen elfásult már a lelke és nem törődött vele, hogy melyik nemzet ruháját viseli az, akit szeret. Szerelmei egy éjszakáig szoktak tartani, aztán meghaltak, mint a legnagyobb része azoknak, akiket szeretett. De valamelyikünket igazán szerethette, mert nem sokkal azután, hogy elszakadtunk Varsóból, egy unalmas, hideg szerelmes éjszaka után megmérgezte magát. Egy sor írás maradt csak utána, émelygős szerelmes levelezőlap hátára írva, édeskés volt az is, mint a lap :

«Azért a szép, fekete magyar fiúért . . .»

Szegény Marodszy Mária . . . az ő furcsa, ponyvaregényekből kísértő, rózsavízszagú szerelme szülte ezt a sort, amelyet valami kegyeletes kéz elküldött a század után. És ezt a levélkét, ezt a vásári romantikájú, aranyos rajzú gyászjelentést megkapta a századunk. A századhoz címezték csupán, név és rang nélkül és mi csak ketten ismertük Máriát, mindkettőnknek fekete haja volt és magyarok voltunk mind a ketten.

És Marodszy Mária emléke miatt meggyűlöltük egymást. Ha azt a csokolódzó galambos, fényes levelezőlapot meg nem kapjuk, talán sohasem gondoltunk volna Máriára, így égetett az arca, ha éjszakánként visszajárt.

Egymás közt soha sem beszéltünk róla, a lapot én őriztem a szobám falán, a feketefüstös, korhadt, nyirkos deszkafalon.

Egyszer aztán eltűnt az írás és én tudtam, hogy az ő ládájába került. Ettől kezdve acsarogtunk egymásra hangtalanul, erősen, a torzszülött helyzetből formálódott idéltlen gyerekemberek.

Erről a gyűlöletről senki sem tudott. Embereink azt hitték, hogy szeretjük egymást, hiszen sokat voltunk együtt és sohasem beszélgettünk erről.

Karácsony előestéjén az oroszok megkezdték a tüzelést.

Egyszerre fölfordult minden, üvöltő gránátok horkantak a földben, röhögtek, sivitottak az aknák, ropogtak a géppuskák. Tombolt az örület, borzalmas sebekben tépték a földet a robbanások, égő pokol volt minden, dörömbölő, lázas pokol.

És nekünk ki kellett tartanunk. A mi szakaszunkat halálraítélték, hogy megmentse a többi tízezret.

Reggelre huszonnyolc emberünk maradt. És mi álltuk a tüzet, lázasan, félig örülten ; neveltünk rajta, mert éreztük, hogy meg fogunk halni.

Reggel hat órakor hirtelen megállt a tűz. Tudtuk, hogy most új célokra irányítják a fegyvereket, most néhány percünk van az imádkozásra. Mert aztán újabb tűz következik, utána a vég, a halál : a roham.

Azt hiszem, egyikünk sem volt egészen eszénél. A legénység bambán, nagyranyílt szemekkel hordozgatta a halottakat, némelyikük enni kezdett, szalonnát, kenyeret, nyugodtan, fásultan, egykedvűen. Mások cigarettát sodortak és pöfékeltek semmivel sem törődve.

Mindnyájunk arcán ott lappangott a biztos halál kábulata.

Én — alig tudva magamról — elővettem a késemet és szép, nagy szívet karcoltam egy keskeny deszkaszálra, olyat, amelyet a ligeti padok hátába vésnek a szerelmesek. Készen volt a szív, s két betűt karcoltam belé, két nagy «M» betűt, Marodszy Mária nevének kezdőbetűit. A saját nevem első betűit akartam melléjük vésni; már beleszúrtam a késem a fába, mikor valaki a karomra tette a kezét. Hátra se néztem, tudtam, hogy ő. És elhatároztam, hogy hiába parancsol, hiába kényszerít, inkább megölöm, de nem hagyom, hogy megakadályozza tervemet.

De ő nem rántotta el a kezem, nem ütött az arcomba, hanem csöndesen, nagyon szelíden megszólalt a hátam mögött:

— Zoltán...

Hátranéztem. Még sápadtabb volt, mint rendesen és az arca vérzett, a homlokát úgy látszik már súrolta egy golyó. Néztem a szemébe, várakozva, féltékenyen. Megtört volt a szeme, a kinoktól égő és fáradt, benne lappangott a halálos ítélet szörnyű tudata.

Vértelen ajka megmozdult; beszélni kezdett.

— Zoltán... ma meghalunk...

— Tudom... — feleltem bárgyú nyugodtsággal.

— Zoltán... nem tudhatjuk, hogy melyikünket szerette Mária...

Miért szentségtelenítenénk meg az ő nevét azzal, hogy talán méltatlan nevet írunk melléje... Ez a rajz túl fog élni minket... bizzuk a sorsra a döntést. Szúrd a deszkába a késed... Amelyikünk túléli a másikat, az győz... az majd kiveszi a kést és odavési a nevét az ő neve mellé. Sietni kell majd vele, mert sok ideje annak se marad. Megértesz, Zoltán?

Bólintottam és a kést a deszkába szúrtam. Észre sem vettem, hogy könnyek óvakodnak végig az arcomon és tompa koppanással hullanak a földre.

Magamat sirattam.

Hirtelen, átmenet és bevezetés nélkül újra kezdődött a tűz. Most már halálos pontossággal csaptak le a lövedékek, nyomukban tűz és vér fakadt.

Ő mellettem állt és vezényszavakat kiáltozott. Egyszerre elcsuklott a hangja, hörgés futott a torkára és szó nélkül, halk puffanással vágódott végig a földön.

A bekövetkezett véres valóság belemart a szívembe. Torkom elszorult, szinte önkénytelenül az összeroskadt alak mellé térdeltem és néztem a vért, mely fehér habot verve tódult ki mellén. Az arca mozdulatlan volt, szinte kékesen fehér, szeme bezáródott, keze lassan-lassan merevedni kezdett. Meghalt. Legalább is azt hittem, hogy meghalt.

Sírni már nem tudtam, hiszen biztos voltam benne, hogy követni fogom.

Néztem elcsöndesült, vékony ajkát és a sebet a mellén, mely egyedül élt az egész testen, mert habzott, bugyborékolta és szép, vörösszínű vérpáncélt alvasztott a barna zubbony fölé.

Most váratlan rohammal, torz öröm futott végig testemen. Ott, a halál küszöbén eszembe jutott a rajz. A deszkához ugrottam, kihúztam a kést és vézni kezdtem nevem kezdőbetűit: «K—Z».

Egyszerre tompa ütést éreztem a homlokomon, fölfordult előttem minden, halk morajlást hallottam, szemem előtt fátyol ereszkedett, a lábam összecsukszott és leroskadtam, tehetetlenül.

A szemem nyitva maradt, nem is tudtam becsukni, pedig nem akartam látni a furcsa, befejezetlen rajzot a fejem fölött. Hiába — az izmaid nem engedelmességek az akaratomnak és éreztem, hogy az akaratom sem fog sokáig működni. Szemem előtt csodálatosképpen fölszakadt a fátyol és a haldoklók tisztánlátásával néztem a karcot.

És ekkor ő, aki mostanáig mozdulatlanul feküdt mellettem, hirtelen megmozdította a karját. Szeme kinyílt, a messzeségbe nézett, lassan, tétovázva nyúlt a késért, mely a deszkalap előtt a földön feküdt.

Nem láttam és nem hallottam semmit, számomra közömbös volt a lövedékek kábító üvöltözése, csak őt néztem és szerettem volna összezúzni a tekintetemmel. Ő győzött tehát, csak könnyen sebesült meg és most megőrökíti a nevét Mária neve mellett... Szerettem volna ököllel csapni véres arcába, belerúgni reszkető kezébe, de nem lehetett, béna voltam, félig halott már.

Ő elérte a kést, kezébe vette, másik kezével egy homokzsák sarkába kapaszkodott, lassan, nagyon lassan, borzalmas erőfeszítéssel föltápáskodott és a kést a fához illesztette.

Gyengülő kezében most elindult a kés. Meg-megbicsaklott a vonal, melyet húzott, de csak írt-írt, és a melléből bugyborékolva csurgott a vér.

Egyenes vonalat rajzolt először, aztán ügyetlenül, meg-megakadva két keresztzárát hozzá: nagy «K» betűt.

Én megdöbbenve néztem.

Aztán pihent egy keveset, majd hozzáfogott a másik betűhöz. Két vízszintes vonal, — rettentő nagy kinnal összekötötte egymással a két vízszintes vonalat: «Z» betű; az én kezdőbetűim...

Jajgató sírniakarás vonaglott át testemen, most már zokogni szerettem volna és megcsókolni drága két kezét — hiába. Még láttam, amint újra összeroskad és lába rángatózni kezd, aztán a szemem hirtelen elhomályosodott, fülemben ismét tompa moraj szűrődött, végül az is elmúlt, csönd lett, nagy, nyugodt, hideg csönd.

... Ezt akartam elbeszélni, mert vezekelni akartam és meggyónni nagy vétkeimet, hogy azon a furcsa napon, halálom napján, nem tudtam jobb lenni, mint a másik...

János Alfréd.